

A felsőoktatás-pedagógia humanisztikus aspektusai

Mészáros Attila

Széchenyi István Egyetem, Győr

meszaros@sze.hu

A XIX. század felsőoktatási és felnőttoktatási környezete számos helyen megváltozott. Eltűntek az információ szerzés előtti akadályok, virtualizálódott az oktatási környezet. Ezzel egy időben a hallgatók tanulási szokásai is radikálisan megváltoztak. Ezeket a változásokat kell követnie a felsőoktatásnak és felnőttképzésnek is. Ezt elfogadva az oktatásban dolgozóknak nagyon sok új kihívásnak kell megfelelniük. Számukra is alapvetően fontos az előbb említett trendekhez való igazodás. Szükség van olyan információkra, pedagógia - pszichológiai ismeretekre, amelyek támpontot adhatnak egy tanári oklevéllel nem rendelkező oktatónak is és segíthetnek eligazodni a felsőoktatás és felnőttképzés pedagógiájában.

Olyan oktatókra van szükség, akik kíséreni tudják tanítványaikat a szakmai és emberi-sorstanulási útjukon is egyaránt. Ez természetesen lényegesen más képzési stratégiát követel meg. Jó képzőket, tanárokat képezni a jövő egyik legsürgetőbb feladata. A tömegoktatás, amely egyrészt lehetőséget teremtett szélesebb rétegek tanulására és ezt sikerként könyvelhetnénk el, ugyanakkor nagy nehézséget okoz a belépő hallgatókat jellemző differenciált tudás és motiváció lekövetése, a tanításhoz szükséges személyes kapcsolat megteremtése. Erre sem pedagógiai-módszertani, sem tanári –emberi válaszunk nincs, inkább csak információs-technológiai válaszunk van, amely csak részben orvosol problémákat és hosszú távon nem vezet valódi minőségi változásokhoz (Molnár, 2013). *„A mai információs társadalom által igényelt alapvető készségek és képességek kialakításához mindenképpen egy olyan tanulási környezet szükséges, amely képes segíteni a megváltozott tanítási-tanulási folyamatot, a nyitott információkészletet felhasználó ismeretszerzést, ahol a tankönyv szövegén túlmutató, kiegészítő források állnak a diákok és a tanárok rendelkezésére, és amely lehetőséget ad az új technológiák hatékony használatának elsajátítására”* (Molnár, 2008:258).

A felsőoktatásban és a felnőttképzésben oktatni az egy külön szakma. Ez az oktatói tevékenység merőben több, mint hogy az adott tudományterületet ismerjük és ezt a tudásunkat közvetítjük. Jelenleg az egyéb szakmai és tudományos követelményelvárások a kizárólagos minőségi mutatók. Így az előbbieken említett terület fejlesztését -az elvárások hiányában- önmagunk belső indíttatásából kell megtenni. Mindannyian találkozunk a szükségszerűség, a véges dolgok megváltoztathatatlansága, szigora miatt érzett szorongással (Fritz, 1989:78). Ennek feloldására a jövő egyetemének és felnőttképzésének a szakmai képzésbe integrálnia kell az emberképzést is. Az oktatás, nem veszi el a humanisztikus aspektusait. Ráadásul folyamatos erőfeszítést kell hozni azért, hogy ezen tanítási-tanulási úton megtaláljuk az éppen helyes szakma specifikus tanulási szituációkat és módszereket.

Hogyan valósulhat meg az a figyelem, amelynek fogadnia kellene a jövő generáció szellemi impulzusait? Hogyan találunk rá arra a nevelési útra, amelyen jelen időszakban leginkább járnunk kell, hogy segíthessük hallgatóinkat az emberré válás és egy szakmába, a földi életbe való belenövekedés útján? Ezen kérdések megválaszolásához ad támpontot a tanulmány.

A felnőtt- és a felsőoktatás, mint az emberképzés színtere

A képzésnek élet-és szakmai gyakorlat orientálnak kell lennie. A képzők célja nem az, hogy saját felfogásukat közöljék a hallgatóikkal, hanem fel kell váltani olyan oktatásnak, amely kifejleszti az önálló ítélőképességet és felébreszti a képességeket, ahelyett, hogy meggyőződéseket közvetítsen. *„Egy műszaki főiskola dékánja elmesélte, hogy sokszor kellett átadnia diplomát olyan mérnököknek, akik letették a vizsgákat, annak ellenére, hogy meg volt győződve arról, hogy nem igazi mérnökök. Megkérdezve, hogy mit ért 'igazi mérnök' alatt, elmondta, hogy milyen kulturális és szociális felelősségük kellene, hogy legyen azoknak, akik egy tudományos kutatás vagy gyártás élén állnak; de kiképzésük folyamán egyáltalán nem lettek előkészítve arra, hogy ilyen felelősséget vállaljanak. Sokan vezetők lesznek, de sohasem tanulták meg, hogy embertársaikat korszerűen vezessék. Tehát itt is hiányzik az általános emberképzés.”* (Coenraad van Houten, 1999:5) Csak néhány jelenséget említünk:

- az embert az oktatásban egyre inkább kikapcsolják, ez egyebek között a passzív tudás „felvételt” eredményezi
- az egyoldalú szakmai specializáció nagyon beszűkítő, sok kedvezőtlen szociális és személyes mellékhatása van
- egyfajta egyoldalú tudományos autoritás érvényesül, gyengül az önálló ítélőképesség
- a képzés erősen kondicionáló hatású, sokszor csak később jelentkező foglalkozási deformáció erre csak a példa, amely a munkaerő-piacon is sikertelenséghez vezethet

A felnőttképzésnek ill. felsőoktatásbeli képzésnek két fontos szempontnak kell megfelelnie:

- Először is a felnőttképzésben és felsőoktatásban a hivatásnak, a szakképzettségnek kell előtérben lennie. Minden tudományág más tanítási módszert igényel, amelyre a tanítványaik impulzusait felvéve magukba a szakma képviselői és elszánt tanárai közös erőfeszítéssel kell ráleljenek. Tehát szükség van egy általános és egy szakterületenként differenciált felsőoktatási pedagógiára.
- Másrészt a szakmájára, a hivatásra kiképzett ember, ha kilép a gyakorlati életbe, a társadalomban valamilyen helyet, pozíciót foglal majd el. Ez követeli meg a felnőttképzéstől és a felsőoktatásbeli képzéstől, hogy a hallgatónak a szakmai képzettség mellett magasrendű emberi képzettséget is adjon, hiszen jelen kultúra hordozójának és átalakítójának kell majd lennie.

Megállapíthatjuk, hogy a felnőttképzésnek és felsőoktatásnak szüksége van új utakra és minden szakterületnek magának kell megtalálnia, hogy a sokféle képzési forma közül, melyik a legmegfelelőbb az adott szakterületre vonatkozóan. Legutóbbi kísérlet a műszaki területen a duális mérnökképzés.

A felnőtt- és a felsőoktatásban folyó oktatás emberképzést integráló alap törvényszerűségei

Olyan alapelveket szeretnénk leírni, amelyek minden képzésnél lényegesek. Minden ember életében lehetnek olyan pillanatok, válságok, amikor nem tudja hogyan tovább. Gondolatai nem találnak megoldást, érzései ide-oda hullámoznak, akarata lebénul, bizonytalanná, tanácstalanná válik. Ez az a pillanat az emberi fejlődésben, amikor viszont belsőleg aktívvá válik, amikor el kezdi keresni az okait és a céljait a külső-belső történéseknek. Jelen korunk e tekintetben a felnőttek képzője, oktatója. Megrendült a biztonság és a bizalom, minden ami eddig magától értetődő volt és értéket képviselt, összeomlik. Kétség, félelem ébred az emberben. Biztonságot csak saját magunk belsejében találhatunk, amennyiben sikerül elegendő belső erőfeszítést hoznunk érte. Jung azt írja, hogy egyszerűen nem tudjuk megítélni mennyiben beszélhetünk észlelésről és megismerésről, ha csak a pszichikus gondolkodásról beszélünk és tagadjuk a nem pszichikus, érzékfölköti állapotot (Jung, 1971:442).

A korszellem saját akarataink felébresztését kívánja meg, ezért minden felnőttoktatásnak és felsőoktatási képzésnek azt a célt kell kitűznie, hogy az ember önálló akaratainak-felébresztését tegye a képzés alapvonásává. Ez az első alaptörvényszerűség.

Az önálló tanulási akarat az emberi én természetével függ össze, amely rokon az akarattal. Az akarat elsősorban egy életerő, életenergia, amely testhez kötött és valamennyi testi aktivitást kíséri. De van egy eredeti „szellemi hő”, a biológiai akaraton kívül, amely akkor jön létre, ha az én lelkesedik valamiért, amely számára értékes, jó, vagy szép. Ha ezt a lelkesedést tevékenység követi, akkor az én és az akarat összekapcsolódik. Tevékenykedni valamiben, ami valóban lelkesít, ez már maga az akarat felkeltése. A tanulási folyamat jelentős része ebből a „hőfolyamatból” jön létre. A tanulásban működő három rendszerint öntudatlan hajtóerő a minden emberben élő biológiai kötött akaratot képviseli: a megismerési-, a fejlődési-, és javítási hajlamot.

- A megismerési vágy a világ alapjaiba való belenövekedést segíti, egy állandó folyamatot tart fenn, amely az emberi rejtély megfejtésére törekszik. Célja megtalálni a hidat, amely a világ és saját magunk megértéséhez szükséges.
- A tanulási folyamatban alapvető erő az emberi lélek fejlődési vágya. Az életút során az egyes életszakaszokban újra és újra átformálódik, változik, másképpen élünk és tanulunk életünk korai, vagy későbbi szakaszaiban.
- A legtudattalanabb akaraterő a jobbá tevés szándéka és az az érzés, hogy mindent jobban is tehettük volna. Tudomásul vesszük ugyanakkor, hogy még nem értük el a tökéletes emberfokot.

Képzőként alapvető kérdésünk az lehet, hogyan tudjuk felébreszteni tanítványainkban ezeket a belső hajtóerőket, hiszen ez megfelelő módszertant kíván. Olyat, amely felvértezi önállósággal, támogatja belső autonómiájának kialakulását, amely az önálló tanulási akaratot és önálló ítélő erőt felébreszti, amelyet a fent említett három alapvető indíték állandóan táplál. A képző intézményeket pedig abból a szempontból kellene megvizsgálni, hogy képzésük mennyiben fejleszti ki az akaratot és önálló ítélő erőt. Ezt kellene a minőségi oktatás egyik alapp princípiumává tenni.

A második alaptörvényszerűség a tanulási folyamat során felébredő három ellenálláson és az azokon való folyamatos munkálkodáson alapszik azon módon, hogy mindhárom korlátot egyenrangúnak ismerjük el. Ezen ellenállások, mint három akadály nyilvánulnak meg a gondolkodás-ézés és akarat világunkban. Úgy éljük meg, mint

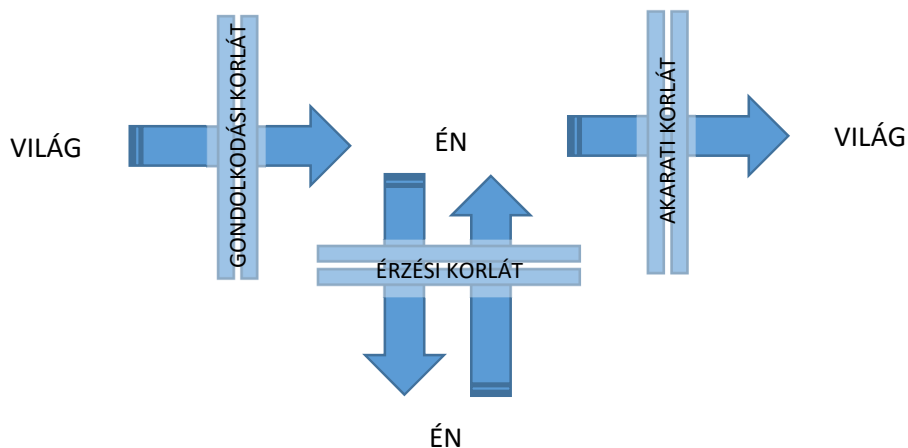
legyőzhetetlen korlátot, amely félelmet, vagy ellenérzést okoz bennünk. Ezt sokszor annak az érzése kíséri, hogy kevésnek, gyengének érezzük magunkat, vagy, hogy nem tudunk megküzdeni az elénk tornyosuló feladattal. Ezért bátorságra van szükségünk, hogy megfigyeljük ezen érzéseket és a tudatunkba helyesen emeljük ne csak az analitikus intellektualizációt használva, hanem egyfajta imaginatív szemléletmódot, amely az érzések jobb megértését teszi lehetővé.

Érzésvilág kétfele irányul: a gondolatvilágunk és az akaratvilágunk felé. Ezért fontos megtanulni, hogy az érzésvilágunkat hogyan tudjuk a gondolkodásunkkal átvilágítani és hogyan lehet az akaraterő segítségével a pozitív érzéseket megerősíteni. A felnőttoktatásnak és felsőoktatásbeli képzésnek fel kellene ismernie, hogy a tanulási folyamat lényegében e három ellenálláson való folyamatos munkálkodás egyensúlyának helyes mértéke. A valódi változást a lényegeset megtanulni okozza.

Minden képzés, amely nem az emberi középben való munkálkodást szorgalmazza és a három akadály közül az egyiket túlhangsúlyozza, az embert kimozdítja az egyensúlyából és ez hosszú távon számos veszéllyel jár. *„Az intellektuális túlhangsúlyozás a gyakorlati tettek kiegyensúlyozó kapcsolata nélkül, a képességek begyakorlása, az igazi felismerő megismerés nélkül. Tehát az intellektualizálás és csupán a betanulás az érzésvilág kiértékelő, összekötő személyes eleme nélkül, kétséges deformációkhoz, megkeményedéshez, egyoldalúsághoz és a teljes emberi tanulási folyamat károsításához vezet.”* (Coenraad van Houten, 1999:10)

Ezért rendkívül fontos alap törvényszerűség az oktatásban és a tanulási folyamatban a három ellenálláson: a gondolkodási korláton, az érzés korláton és az akarat korláton való folyamatos kiegyenlített munkálkodás. Ezt az egyensúlyt nehéz megteremteni, mivel az ember maga is hajlamos egyik-másik korlát túlhangsúlyozására. Viszont a felnőttképzésben és a felsőoktatásban erre az „akadályegyensúlyra” való törekvés, az ellenállásokkal való munkára felépített tanulási folyamat- amely egy állandó belső erőfeszítést kíván-, végül meghozza gyümölcsét és a legmagasabb szellemi képességeket hozza létre és morális erőket épít fel az emberi lélekben. Nézzük meg egyenként ezt a három belső ellenállást, mint a tanulás folyamatában megjelenő és leküzdendő akadályt.

1. ábra. A tanulás folyamatában megjelenő és leküzdendő akadályok
(forrás: Coenraad van Houten)

A gondolkodási korlát

A ókori görög filozófusok kezdték el szisztematikusan vizsgálni az élet mibenlétét. Kiderült, hogy a gondolkodási folyamatnak megvannak a maguk szabályai, ezáltal korlátai (Csíkszentmihályi, 1993:60). Így a megismerésre törekvő ember mindig újabb rejtélyekkel találkozik, amelyekből felismerheti kognitív-azaz gondolati korlátait. Fel kell ismernünk, hogy a konkrétumok, a pontos részletek megfigyelése vagy az absztrakt, intuitív valóság megragadása a könnyebb számunkra. Ez egy olyan küszöb, amely a világ és az emberi én között helyezkedik el. Gondolkodási modelljeink csak a világ egy részét segítik megismerni, a többi realitás rejtett és megismerésre vár. Gondolkodási korlátainkon való munkálkodás feladatai lehetnek:

- kérdező, kutató magatartás a tudás passzív felvétele helyett
- ápolni kell az objektív megfigyelés képességét mind a tizenkét érzékszerven keresztül, éppúgy, mint a gondolkodási képességet, csak a kettő együtt vezethet az igazsághoz
- a gondolkodási képességünkben fel kell ismerni a konvergens és divergens gondolkodás közötti képességet és mindkettőt párhuzamosan kell tudni használni. A konvergens gondolkodás fejlesztésére fókuszált figyelem és erőfeszítés, koncentráció szükséges, végigvinni egy gondolkodási folyamatot ok-okozati összefüggések és logikai láncolat szerint lépésről lépésre egzakt végeredményre jutva. A divergens gondolkodás fejlesztésére csupán fel kell ismerni, hogy rendelkezünk egy intuitív érzékelő képességgel és meg kell nyitnunk magunkat ennek a gyors érzékelő és spontán, kreatív gondolkodási és megismerési módnak
- meg kell tanulni különbséget tenni a között amit tudunk és a között amit megértünk. A valódi megértés és tanulás csak mindhárom korláton való munkával lehetséges
- fel kell ismerni, hogy saját gondolkodásunkban hol lehetnek egyoldalúságok, analitikus, vagy szintetikus, képszerű, vagy leíró-e a gondolkodásunk

Minden embernek más a gondolkodásmódja, ezért a képző tanár soha nem tud mindenkinek eleget tenni. Ez azonban azt követeli meg tőle, hogy a gondolkodási korlátnál tanácsadó legyen a blokádnak megállapításában és annak leküzdésében. A tanítvány megtanulja, hogyan álljon egyre nyíltabban szemben a világgal, hogy annak igazságait jobban megérthesse; hogy minél inkább elkerülje azt a tanulási hibát, hogy tartalmakat hiányosan, mélyebb megértés nélkül vegyen fel. Alapvető morális erő, amely ezen a korláton való munkálkodás során épül a devóció érzése, tisztelet a világ dolgai és a másik ember iránt. Valamint gyermeki odaadás, rácsodálkozás és az értékek felismerésének képességét adja.

Az érzési korlát

Itt egy olyan ellenállással találkozunk, amely saját érzés-világunkban nyilvánul meg. Ez nem a világ-én viszony, hanem az én-én viszony és mind a képző tanárra és mind a résztvevő diákra vonatkoznak. Az érzéskorláton való munkálkodás önismeretet ad, felszabadulást és a személyiség belső érettségét vonja maga után, amely során megtapasztalhatjuk, hogy saját érzéseink szintén lényeges elemei a megismerési, tanulási folyamatnak. Mégis képzők és a tanulási folyamatban résztvevők számára

ezen a korláton való munkálkodás tűnik a legnehezebbnek és a legkevésbé elfogadottnak.

A képző tanárokon is sok ellenállást észlelhetünk és kimondottan ellenükre van, hogy az érzési korláton való belső munkát a tanulási folyamat részének tekintsék. Itt a képző saját küszöbe előtt áll. Döntenie kell, hogy bevonódik és átéli saját érzésvilágát és integrálja-e a tanulási folyamatba, hasonlóra ösztönözve diákjait is, vagy megmarad a tapasztalás és megítélés átélés nélküli deformálódott, autoriter és kondicionáló pozíciójában. A személyes érzésvilág kizárásával azonban a tanulási folyamat nem járulhat hozzá az emberi fejlődéshez. Az érzési korláton való munka nemcsak önmagunk megismerését hozza el, hanem a transzcendenshez is elvezet. Azért visszas ebben a kontextusban a „tudni” szó, mert ez a szóhasználat azt sugallja, hogy a világ kiismerhető érzések nélkül (Kahneman, 2011:201). Tehát a képző részéről barátságos, megértő, empátiás és értékeket felismerő, sohasem bíráló magatartás is szükséges e korlát legyőzéséhez.

Csak ezen a korláton való munkálkodás vezet bármilyen tanulást az önmegismeréshez. A képző segítő beszélgetésekkel támogathatja tanítványait ezen az úton. De elismerjük, hogy bizonyos bátorsággal, elszántsággal és önismerettel kell rendelkeznie, hogy ezen a korláton dolgozhasson a tanítási folyamatban és azt is tudjuk, hogy erre egyelőre nincs kiképezve. Sok esetben ezen központi területen való munkálkodás hiánya miatt utasítják el a diákok a tanítási folyamatot.

Ezen a korláton való munkálkodás az emberi kapcsolatok kialakítására leginkább szükséges szeretetképeség morális erőit építi fel, amely a másik énnel való mély együttérzésen és empátián alapul.

Az akarat korlát

Az akarat ellenállás alapjellege a szorongás, amely rejtetten él bennünk. Az akarat korlát egyfajta cselekvési korlátot jelent. Ez az én és a világ kapcsolata. A bennünk munkáló alkotási vágy, jobbítási szándék olyan akarat impulzus, amely cselekvésre ösztönöz. Hatni szeretnénk a világra. Tenni valamit, ami változásokat indít el. Tudatosan felmérve a lehetséges hatást, vagy ösztönösen, belső tudattalan hajtóerő révén. Több ember a cselekvésből tanul „megismer valamit a világ tevékeny megragadása által”. Ők az extrovertált beállítódásúak. Azok, akik felfedező úton haladnak, szívesebben kísérleteznek. A mai információs technológia korában ezek a tettek sok esetben előre adóttak, nem az én tudatos vezetésével történnek és nem a személyes önálló akarat megragadásával történnek.

Vannak, akik tartózkodnak a hirtelen cselekvéstől, introvertáltak és először szükségük van arra, hogy átgondolják, mielőtt cselekszenek. Sok esetben ennél ezen korlátnál akaratbénulás lép fel, amely gátolja a cselekvést és megakadályozza azt, hogy aktívan közelítsük meg a gondolati, érzésszerű és akarat ellenállásokat. Képző intézményekben sokszor az a tapasztalatunk, hogy tanítványaink tanulási akarata túl gyenge, hogy hamar feladják, ha nehézségekkel találkoznak, kevés a kitartásuk és így tovább. E mögött szorongások vannak, amelyek gátként hathatnak. Egy tanulási folyamatban a legfőbb probléma az akarat régióban nyilvánul meg. Vagy az élettől, a változástól és a jövőtől való félelem gátolja az aktivitást és egyfajta bénultsághoz vezet vagy egyfajta gépies cselekvés történik, amely nem tartalmazza azon megismerési, fejlődési és jobbítási szándékot, amely emberi és szakmai fejlődéshez, a tanulási folyamat magasabbrendűbb és helyes megéléséhez vezet. Ezért a képző legfontosabb feladata felébreszteni az önálló tanulási akaratot önmagán is

megtapasztalva mindhárom korláton való munkálkodás belső erőfeszítésének útját. Ezért a képzői, oktatói hivatás folyamatos belső megfigyelést és a személyiség elevenségének, rugalmasságának, spontaneitásának azaz interakcióra, fejlődésre, önismeretre, tanulásra való képességének fenntartását igényli. Egy olyan részvételt kíván meg a tanulási folyamatban, amely a saját személyiségének aktív bevonását igényli. Az ennek való megfelelés és az ebben való részvétel olyan hivatás, amely hasonló készségek, képességek meglétét és érettségét igényli. A Myers–Briggs-elmélet megértése és használata a kognitív-információelméleti értelmezésében sokat tud segíteni az oktatói munka színvonalának emelésében (MBTI types, 2012). Néhány inspiráló módszer a tanítványaink önálló akaratának való felébresztéséhez:

- valamilyen kézzel fogható alkotás létrehozása, amely művészi és új elemet is tartalmaz. Az emberben lévő alkotó, kreatív részt szólítja meg és segíti az összekapcsolódást az anyaggal, a fizikai realitással. Beindít egy spontán, kreatív alkotói folyamatot, amely mintául szolgálhat egy mélyebb részvételt igénylő további tanulási folyamatban.
- valamilyen tervezői feladat, munka, projektfeladat, amelynek nem zárt a kimenetele
- csoportmunka, ahol szükség van az együttműködésre, amely erős elkötelezettséget hív életre és ezáltal különösen tanuló csoportoknál könnyebben lendíti az akaratot mozgásba, mintha az ember egyedül lenne.
- fejlesztő értékelési és visszajelzési formák

Ezen a korláton való munkálkodás felépíti a morális erők harmadik burkát, a bölcsesség erőit az émben, amely tudatos felelősségérzetet és a felelősségvállalás képességét érleli meg.

Láthatjuk, hogy ezen a módon megélt tanulási folyamat meg tudja szólítani az egész embert és konkrét segítséget és támogatást tud nyújtani a szakmára, az életre és a jövőre felkészítő folyamatban.

A harmadik alaptörvényszerűség a képző-oktató és a tanítvány-résztevő kapcsolatának helyes értelmezésén és megélésén alapszik. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül ennek a kapcsolatnak múltbéli alakulását és a jelenkori szokásjogot, amelyet megörököl minden újabb nemzedék. Régebben a tanítók, tanárok, professzorok voltak a bölcsek, akik mindentudói voltak az adott tudományterületnek és előírták a szigorúan szabályozott tanulási utat a tanítványuknak, diákjuknak, hallgatójuknak, akik tisztelettel vegyes félelemmel és a tananyag iránti teljes odaadással és hűséggel tekintettek fel rájuk. Ezen két alaphangulat még ma is fellelhető a képző intézményekben. Különösen a nagy múlttal és hagyománnyal rendelkező egyetemeken. Ezért ezek legyőzése és helyes megélése szintén változást és erőfeszítést igényel mind a tanár, mind a diák részéről. Két ember találkozásáról van szó: az egyetemi oktatóé és a hallgatóé felsőoktatásbeli megnevezése szerint. A felnőttképzésben már a kevésbé hierarchikus és a tanítási –tanulási folyamatban arányos aktivitást sugalló képző-résztevő elnevezés jelenik meg.

Ez a kapcsolat legalább három szinten zajlik. Az első szinten a képző tananyag és szakmai tudás tekintetében messze előrébb jár, különben nem lehetne képző, oktató. Tudását és tapasztalatát a diák-résztevő rendelkezésére bocsátja. Szakmai értelemben szakértő a diákja szemében, azaz tudása szerint fölé rendelődik. A második szinten, ahol az emberi kapcsolatokról van szó, mindig egy egyenrangú viszonyra kell törekedni. Ezen a szinten történik mindkét ember sorsszerű találkozása és a kölcsönös impulzusadás. Egyetlen lehetőség a kapcsolat ápolására az egyenrangúság, mindkét fél saját gyengéivel és erősségeivel jelenik meg a

kapcsolatban. Az alá-fölérendeltségek itt egyenlítődnek ki. A harmadik szinten a résztvevő áll előtérben, a képző mintegy szolgálja és támogatja tanulási útját. Optimális tanulási folyamat esetében mindkét fél feladata ezen három magatartási módot váltva egyensúlyban tartani és megtalálni a helyes viszonyulást az adott szinteken. Ezen alapprincípium szintén hozzájárul a helyes tanulási folyamat kialakításához.

A három szint mellett az oktatóknak ki kell alakítani egy kreatív tudásátadási környezetet is. Ez három okból is fontos, egyrészt olyan helyzetbe kell kerülni, ahol hozzáférhetünk ahhoz a területhez, amelyen dolgozni szeretnénk. Másrészt egy kreatív környezetben sokkal sűrűbbek az interakciók, nagyobb gondolati és érzelmi pezsgést kell tehát az oktatásba megvalósítani. Harmadrészt az új ötleteket megvalósító intézmények helyszínei stimuláló hatást fejtenek ki az oktató és a hallgató általános állapotára. Ezzel ellentétben egy meddő környezetet hamar elhagyják azok, akik pont erre az állapotra vágnak (Csíkszentmihályi, 1998:136-143).

Összefoglalás és jövőorientáció

Válaszokat kerestünk arra vonatkozóan, hogyan gondolkodhatunk a felsőoktatásban a felnőttképzésben másképpen, hogyan helyezhetjük át a fókuszot a tudás, az ismeretek átadásáról az emberre, akit szakemberré kívánunk nevelni. Amikor változásról beszélünk, akkor többek között folyamatokról van szó, olyan folyamatokról, amelyekben valami korábban nem létező dolog nyilvánul meg s válik élhetővé. (Kast, 1996. 13. p.) Hogyan tudunk kimozdulni megszokott gondolkodási és módszertani vágyainkról, amelyek már kiüresedtek és miképpen tudjuk évről évre élettel telivé varázsolni, megújítani saját tanítási szokásainkat? Mi ad ehhez elegendő táplálékot a tanári szívekbe? Mi lenne megnyugtatóan helyes irány a felsőoktatás és felnőttképzés struktúra és kultúrabeli változásának jövőjében?

Tanítványaink erre a bensőnkben megtalált és gondozott tűzre vágnak. Nem a tartalomra kíváncsiak, hisz hamar tanulnak, ha megvan a cél. Ez egy benső folyamat, csak küzdelem árán érhető el, olyan, mint egy születés, önmagukra, céljaikra való ráébredés. Ebben várják a legnagyobb segítséget. Emberi értő, őket figyelő támogatásunk nélkül olyanok, mint egy alvó és elveszett nemzedék. Ezért soha ne feledjük, hogy ránk bízták magukat. „Álmaikon lépdelünk”. (Robinson, 2001)

Csak ezáltal jöhet létre valódi minőség az oktatásban. Egy prosperáló egyetemen belül fontos, hogy olyan tanári műhelyek alakuljanak, ahol megbeszélhetőek és feldolgozhatóak a nevelés és tanítás kérdései. Ahol önmagukban, szakmai és pedagógiai tudásukban picit is kételkedők és fejlődni vágyók választ kaphatnak kérdéseikre. Ahol egy egyetemi közösségen belül a tanításnak, a jövő nemzedékért való felelősségteljesebb gondolkodásnak és tettek való minőségi mércéje van.

Irodalomjegyzék

- Jung, Carl Gustav (1971). *Erinnerungen, Träume, Gedanken*. Olten: Walter Verlag AG.
- Coenraad van Houten (1999). *Erwachsenenbildung als Willenserweckung Freies Geistesleben*. London: Temple Lodge Publishing.
- Csíkszentmihályi Mihály (1998). *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Perennial.
- Csíkszentmihályi Mihály (1993). *The Evolving Self. A Psychology for the Third Harpers*. New York: Collins Publishers Inc.
- Kahneman, Daniel (2011). *Thinking, Fast and Slow*. London: Penguin Books Ltd.
- Fritz Riemann (1989). *A szorongás alapformái*. Budapest: Háttér.
- Robinson, Ken (2001). *Out of Our Minds: Learning to Be Creative*. Chichester, West Sussex, UK: Capstone Publishing Ltd.
- MBTI types (2012). *Books LLC*. Reference Series.
- Molnár György (2008). Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei. *Szakképzési Szemle*, 24 (3), 257-278.
- Molnár György (2013). New learning spaces? M-learning's, in particular the iPad's potentials in education. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 7 (1), 56-60.
- Kast, Verana (1996). *Sich wandeln und sich neu entdecken*. Freiburg: Verlag Herder GmbH.